

N:o 1244 1893 A. K.

Int. 26/10 1893 jemtå fynd
under n. 2860.

Junkarsborg.
A. Hackmans berättelse om gräfs-
ningarna dertfädes 1891 och 1892.

Gräfningsar på Junckarsborg.

Juni 1892.

Junckarsborgs ~~obetydliga~~ lämningar ligga
ungefär 2 km. från Svarta bruk på en liten
med småskog bevärad holme i Svartån, där
denna bildande en liten fors, faller ut i
Mångärdsträsket. Holmen har förut stått i
förbindelse med fasta landet. Den lilla kanal,
som nu skiljer den därifrån, är först byggd
år 18 . Af de vid detta tillfälle losspräng-
da stenarna uppfördes den vall, som löper
ut med större hälften af holmens västra strand.
Den lilla holmens omfång är ungefär 2000 m,
den bildar nästan en regelbunden fyrkant, vars
norra och södra sida äro i det närmaste 40 och
östra samt västra 50 m långa. Endast
från den södra stranden skjuter en liten
udde ut i träsket. Den till omfånget mycket
obetydliga fornborgen ligger till större delen
på holmens östra hälft. Härvid bör dock
beaktas, att det närmaste väster om kanalen
belägna och förut med slottsholmen samman-
hängande området är i väster begränsadt
af ett djupt och brett dike, som löper paral-
lelt med kanalen och förut, då vattenståndet
i ån och träsket ^{niån} var högre, möjligen har
stått under vatten. Har detta område varit
det gamla fästets förborg, där uthusen reste
sig, för hvilka det icke fanns plats i den
egentliga fästningen? Innan denna fråga
kan besvaras, måste det i frågavarande
stället grundligt undersökas.

Borgens af jord uppförda vallar bilda en fyrkant, hvans sidor hafva följande längd. Den västra ungef. 19,50 m, den norra 21 m, den östra 15 m och den södra 17 m. I det nordöstra hörnet ses osäkra spår af en rundell(?). Den mot forsen liggande östra och den södra vallen höja sig brant till en höjd af 3-5 m öfver vattenytan. Af den västra vallen sluttar starkt mot den lilla dalsänkningen mellan densamma och den framför kanalen sig resande låga kullen. Endast på den norra sidan har vallen satt sig betydligt och sluttar lindrigt ner till stranden. I sammanhang härmed bildar det egentliga inre borgområdet en slutring från söder till norr. Då jag i anseende till den korta tid, öfver hvilken jag hade att förfoga, hufvudsakligen ville leta efter grundvalarna till den eller de byggnader, som jag antog hafva rest sig på Funckens borg, så undersökte jag i främsta rummet det högre södra området och nöjde mig med att i borgens lägre del gräfra några smala ^{gångar} ~~kanaler~~. Vid en framtida undersökning borde således denna del, liksom det sydvästra, en lindrig fördjupning bildande hörnet underkastas en närmare granskning.

Förrän jag redogör för mina egna undersökningar, vill jag i korthet omnämna de gräfningar, som professor Aspelin i juli 1891 företog på det mellersta borgområdet. De af honom gräfdade gångarna äro på kartan betecknade med ~~vita streck~~ ^{gräfdade linjer}.

Ungefär från mitten af den östra vallen gräffdes en 50-80 cm bred men föga djup gång parallellt med den södra och norra vallen tvärs öfver hela bergområdet. Marken var här starkt blandad med tegelgrus. Fynden utgjordes af ett hult-läs, ^{ett knifbett} flere spikar, tegelstenar, brändt och obrändt ben, hvilka nära den västra vallen syntes en ^{sättning} stenrad (a) af större och mindre grästenaar, med en längdriktning från nordost till sydväst och en längd af m. Denna stensättning blottades genom ~~smala~~ gångrar, som gräffdes på hvarandra sidan om densamma. En annan smal gång gräffdes från stensättningen sydöstra hörn i riktning mot östra vallen, hvarvid tvänne intill hvarandra liggande lösa stenar blottades, hvilka lägo ungefär i en rät vinkel till ofvannämnda stenrad. På detta ställe var marken ännu hårdare och ännu mera sammansatt af tegelstensbitar och kalkgrus, ^{vid} den norra gängen. Från stensättningen ^(a) norra ända gräffdes två korta och smala gångrar i riktning mot den norra vallen för att undersöka om icke där en fortsättning på stenraden kunde uppdagas. Någon sådan påträffades ej; tvärtom bestod marken här af mjukt mylla, som var starkt blandad med kol och brända samt obrända ben. Därmed afstannade arbetena och kunde ej tiller fortsättas den följande dagen, då i anseende till den bräda höskörden inga arbetare kunde erhållas.

Följande är (1892) den 10de juni återkom
jag till stället och började mina undersök-
ningar på samma ställe, där prof. Ape-
linsgräfningsar hade vidtagit. Min plan
var att undersöka hela området, som
begränsas i norr och söder af prof. Ape-
lins gränser, i väster af stensättningen
och i öster af den östra vallen. Från
ofvannämnda utgångspunkt gräfses en
gång till det syd-östra vallhörnet. Paral-
lelt med denna gång dragos sedan andra
undant för undan andra, tills slutligen hela
området ända till stensättningen a var
undersökt. Vid c och d anträffades åter
rester af lösa stenar, hvilka ^(med) lika ^{ringa} ~~stora~~
^{säkerhet} (som de föregående) kunna anses såsom
^(a och b) rester af grundvalar. Äfven om man antog
att de voro fundamentstenar, ~~vore~~ därmed
icke sagt, att de alla härstamma
från den gamla borgens ursprungliga
byggnader. Folktraditionen vet nämligen
berätta, att på senare tider en kalkugn
har stått på Järnkansborg och att en liten
smedja där byggdes, så kanalen gräfses.
De med a, b och c betecknade stenarna
kunna vara lämningar af dessa bygg-
nader. De vid d anträffade stenarna lägo
i ett djup af ungefär 75 cm och voro svär-
tade af eld. ~~De följande utläggningar~~
~~göt till att det~~

Såsom resultat af prof. Apelins och
mina gräfningsar vill jag framhålla följande

7
Det anföres redan, att borgområdet har
en märkbar sluttning från den södra mot
den norra vällen. På sluttningens höjd eller
närmast den södra vällen är jorden mycket
starkt blandad med kalk- och rödt tegelstens-
grus och spaden stöter endast några få cen-
timeter under detta gruslager på hård lera.
Gruset aftager mot den norra vällen. Här
består marken af mylla, i hvilken jämförelse-
vis litet tegel och kalk hittades, men däremot
mycket brända och obrända ben, kol och järn-
slag. Samma beskaffenhet har jorden
närmast östra vällen. Härifrån upptogs
ben, förkolnade stockbitar samt större
fragment af medeltida mörkbruna tegelstenar,
spikar, mjölar m.m. samt några föremål
hvilka ^{är beskrifna} i nedanstående fyndförteckning.

Såväl tegelstenarna, hvilkas dimensioner äro
ungefär 29cm + 13cm + 8-9cm, som de ofvan-
nämnda vid de funna stenarna hafva varit
utsatta för eld. Det är sålunda sann-
likt, att en större eldsvåda ödelagt den
forne borga, som åtminstone delvis torde
hafva varit uppförd af ~~ett~~ tegel. Den
forne byggnaden synes hafva stått på
borgområdets södra hälft. Dess utsträck-
ning kan ej mera närmare anges, då för-
störelsen har varit så fullständig och då det
är mycket sannolikt, att i långt senare
tider andra byggnader hafva rest sig på
borgens ruiner. Källarna äro, såsom redan
blifvit anfördt, uppkastade af jord.

Fynden, af hvilka de flesta hittades
i det närmast intill östra vällen
belägna området, utgjordes af följande

föremål.

1) En ensidigt präglad silfoerbrakteat;
ett Somskrifvet af en cirkel; diam. 14-15 mm.
Troligen härstammar myntet, ehuru icke
tväsidigt, från Folkunga-konungarnas tid.
Jmf. Månadsblad 1876 sida 245. Hittades
nära stenporten på borggårdens västra del.

2) Ett ^{fyrkantigt} bestag af bronsbleck, l. 37 mm, br. 27
mm, med drifna minuskler (dit)
I hvarje hörn ett nit hål. En nit sitter kvar.

På baksidan en fastrostad järnbit jämte
af rost öfverdragt linnetyg. F. nära östra
vallen.

3) Märka af järn, fyrkantig, längd 65 mm,
F. i ett djup af 50 cm nära östra vallen.

4) Ett stycke tunt bronsbleck, l. 62 mm,
br. 24 mm, prydt med ^{två drifna} längsgående parallela
streck och, nedan om dessa, med ^{två} ingraverade
med ofoannämnda streck parallellt löpande
linjer, mellan hvilka äro ingraverade 4
sneva tvärestreck. Dessutom ses på några
ställen ^{vändst} inslagna små streck.

5) Bottnen till ett stengodskrug, glaserad,
ytan brun, med vågformigt fotställ, liknande
krug äro ^{inordna} hittade bl. a. vid ^{slottsruinerna} Ragnhildsholmen
Bohuslän. Jfr. Vilh. Berg. Slottsruinen på
Ragnhildsholmen. Bidrag t. Kännedomen om
Göteborgs och Bohusläns fornuminen och hist.
VIII sida 106 och 107. Herr Berg antar,
att dessa Kärle förfärdigades i staden Siegburg,
i den nuvarande preussiska Rhenprovinser.
I denna stad bestod sedan 1300-talet men
troligen ännu tidigare en betydande f stengods
fabrikation. De äldre Kärlestades tillverkare
Kärle utmärkte sig för en mörkbrun
oren färgton. De yngre Kärle visa knutmaker

V det inre hvitt,
V slottsruinerna på

industrins framsteg. Deras kanna är hvit,
liksom hos vårt Krus. N: 5 hittades nära
sydöstra vallhörnet i ett djup af öfver 90cm
i ett lager af kol och brända ben.

6/ Knifblad af järn; bred, svängt ryggs,
nästan rak ägg, af tungen kvarstår endast
ett fragment. L. 118mm, br. i bladet 20,5mm

7/ Föremål af järn, liknande bottenen
till ett kår. Diam. ca 60mm.

8/ 2 flata sandstensflisor.

9/ Knif af järn, långt smalt, vid spetsen
afbrutet blad, lång tång, rak ryggs. L. 129mm
br. i bladet 14mm.

10/ Fragment af en hästsko af järn.

11/ Nyckel af järn, bestående af en lång
platt och smal ten, hvars öfre ända utvidgar
sig till en ögla; axen utgrenar sig i fyra
bladformiga h. d. liknande nycklar äro
bl. a. äfven hittade på Ragnhildsholmen.

(Detta slott byggdes omk. år 1250 och öfver-
gafs senast år 1319). Nyckels längd är 92mm.

F. nära östra vällen.

12/ En fyrkantig pilspets af järn med holh.
L. 80mm.

13/ Knif af järn med rak ryggs och mot
spetsen svängt ~~bl~~ ägg. Tungen i behåll.
L. 147mm, br. 19mm.

14/ Liten krok af järn

15/ Fragment af ett piprör af lera.

16/ Järnmalmsbit.

17/ En knifstäng, längd 99mm.

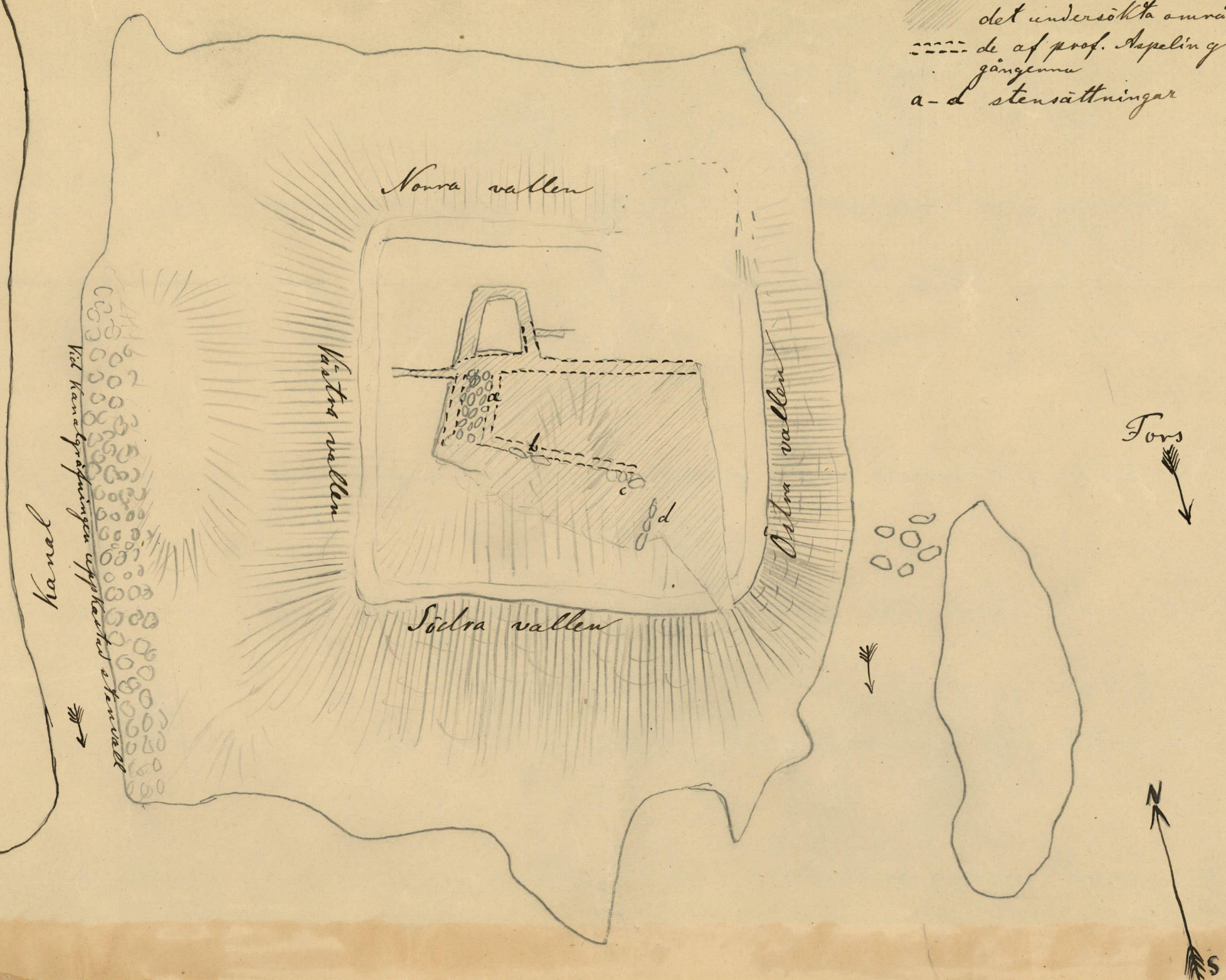
18/ Smält järnbit

19/ Rostad järnbit, fragment af ett
las?

Juckensborg.

det undersökta området.
----- de af prof. Apelin gräfla
gångarna
a-d stensättningar

MUSEOVIRASTO
RAKENNUSHISTORIALLINEN
ARKISTO 203.11/1